

SEMBRA
LLIBRES

Coconut

Títol original: *Coconut*

Primera edició: febrer de 2020

© Del text original: Kopano Matlwa, 2007

© De la traducció: Elisabet Ràfols Sagués, 2019

© D'aquesta edició: Sembra Llibres, Coop. V., 2018

© De la il·lustració de la coberta: Marta Bellvehí, 2019

C/ del Real de Gandia, 3, baix esq.

46020 València

sembra@sembrallibres.com

www.sembrallibres.com

som cooperativa

Edició: Clara Berenguer, Mercè Pérez i Xavi Sarrià

Disseny de la col·lecció: Setanta | www.setanta.es

Correcció: Maria Sirera

Maquetació: Josep Andrés

Editat per acord amb Pontas Literary & Film Agency.

Sembra Llibres forma part de l'Associació d'Editorials Independents

www.llegirencatala.cat

Aquest llibre s'ha imprès a Bookprint

amb paper òfset cru de 80 grams

i ha estat compaginat amb cos 10,5 de la tipografia Chronicle.

ISBN: 978-84-16698-37-0

DL: V-3029-2019

Kopano Matlwa

COCONUT

Traducció d'Elisabet Ràfols Sagués

SEMBRA
LLIBRES

Dedicada a tu, fill o filla del meu país

Ai mare, no puc creure que ho hagi aconseguit, que ho estigui aconseguint, i que tu, estimadíssima Coconut, siguis ara realitat. Gràcies, Senyor! No et puc creure, ets tan furtiu; qui s'hauria imaginat que des de bon començament ho tenies tot planificat! Mama i papa, què seria i on seria sense vosaltres? Sou els meus millors mestres i els meus millors amics, no conec ningú més que sigui un estímulo tan gran. Vaig tenir sort de néixer Matlwa. J. Tumelo, germana, confident, col·laboradora i editora de confiança, has tingut molta paciència amb mi, la germana gran que sovint actua com si fos la petita. Gràcies per no cansar-te mai dels meus drames i perquè hagi pogut comptar sempre amb el teu interès. Monewa, germà meu, el més preferit de tot el món sencer; les teves pregàries i abraçades em van fer seguir endavant. Els Kenana i els Matlwa, totes les àvies, els avis, oncles i ties, tots us va sacrificar tant per nosaltres, les vostres criatures. Gràcies, us devem tot el que tenim. Motlatsi, pel teu amor, per ser el meu pilar i la meva força i 458. I per acabar sense ser menys, la meva estimada amiga Mampho Motjodibane Bapela, no tinc prou paraules per agrair-t'ho; tu vas creure en Coconut des del principi, i em vas esperar quan em cansava d'esforçar-me. T'ho pots creure?

Kopano Matlwa

PRIMERA PART

En un banc de la dreta, un parell de files més endavant, seu una nena xocolata molt menuda. El seu coll magre i els colzes punxeguts em fan pensar en les enganxoses ales de pollastre del dinar de diumenge. El sermó no és particularment captivador de manera que em distrec fàcilment amb qualsevol cosa que em salti a la vista. Trens: tires sintètiques de plàstic, brillants i barates de somnis-fets-realitat s'obren camí des del seu cap de criatura. La Sponono, amb un vestit floral afeixugat de moltes capes de setí, seu silenciosament al costat de la seva mare, i passa els dits entre l'embull de nusos dels desitjos d'una nena. Una cinta de cabells de llana vella i esfilagarsada forma vuits cap endins i cap enfora de la negror. Una vegada i una altra, uns braços barroers es mouen gairebé rítmicament, i uns dits ansiosos es juxtaposen.

La Kate Jones tenia els cabells més bonics de tots els que hagués vist mai en els meus vuit anys de vida. Castany rogenic. Fulles de tardor. Posta de sol. La seva cabellera feixuga i suau, amb rínxols lleugers a les puntes, brandava ufanosa quan rodolava pel pati.

La Kate, sobrealimentada i voraç. La Kate, mimada i altiva. La Kate, mal educada i grollera. Però amb aquella cabellera, la Kate era sensacional. Enlluernades per la seva resplendor, les mestres feien la vista grossa davant de les creus vermelles dels llibres d'exercicis de la Kate, assetjadors monstruosos eximien la Kate de les empentes i cops de colze que tots els petits havien de suportar, la canalla més popular no se'n reia de la cara molsuda i els turmells inflats de la Kate, i les nenes negres es dispersaven a corre-cuita fent-li favors a canvi de poder-li tocar els cabells.

Encara no sé si va ser sincera, malèvola, o va ser per una mena de curiositat retorçada però la Kate em va demanar un dia, durant la classe de música, si podia trenar-li els cabells formant trenetes com les que m'adornaven el cap. Va dir que eren molt maques les meves trenes i que li agradaria tenir els cabells ben bé com jo per poder ser tan bonica com jo. Em va deixar parada, li vaig fer un gran somriure, mentre m'esforçava a processar les paraules. Em vaig posar immediatament a la feina, amb les manetes que es movien amb rapidesa, però no massa, i vigilava de fer cada treneta amb precisió.

Va sonar el timbre. La Kate es va aixecar bruscament per sortir, i llavors va copsar la seva reflexió.

Però encara no havia acabat!

Primer llàgrimes, després els caps que es giraven, després silenci, després més llàgrimes, després crits.

—Els meus cabells!

Però si encara no he acabat!

—Què passa, estimada Kate?

Però Sra. Reed, encara no he acabat!

—Els meus cabells!

—Fifi, què has fet?

Sisplau, Sra. Reed, encara no he acabat!

—Els meus cabells!

—Fifi, ets una insolent, què has fet amb els cabells de la Kate?

—Els meus cabells!

Sisplau, Kate, deixa'm acabar, i llavors ja ho veuràs!

—Fifi T, contesta'm! Què has fet?

—Treu-m'ho, treu-m'ho, treu-m'ho ara mateix!

Per un moment, alguna cosa que diu el predicador em torna a enganxar al sermó però el pensament de seguida s'esmuny. La meva petita distracció xocolata, ara frustrada amb la inepta cinta de llana als cabells, l'estira amb força i els deixa anar. S'esgarrifa. La cinta de

cabells cau a terra, i va a parar als peus de la seva mare. Enredada en la cinta hi ha una llarga trena negra amb un floc de cabells a la punta. La Sponono ho veu i comença a plorar. Les dones del cor no estan contentes. Giren el coll damunt la seva esquena corbada i es miren primer la Sponono, després la seva mare i la Sponono de nou. La Sponono segueix plorant. Quan les dones del cor comencen a moure's incòmodament al seient, la mare de la Sponono, sense trobar cap altra solució al problema, agafa la bossa, la trena (encara enredada a la cinta de cap) i la Sponono, i surten plegades.

El dolor és bellesa, deia abans l'àvia. Bé, *la meva* àvia no, però estic segura que ho deia l'àvia d'algú i si a la meva àvia li importés això, estic segura que també ho diria.

L'Ous Beauty em feia seure en un tamboret alt, perquè pogués balancejar les cames mentre esperava que acabés de rentar, assecar, tenyir, tallar, fer la permanent i fer els últims retocs als cabells d'una altra clienta. Final de Mes era sempre un moment frenètic a can Oca l'Ous Beauty, perquè a Final de Mes tothom se sentia ric. Al calaix a l'alçada dels meus genolls l'Ous Beauty tenia una pinta de dents finíssimes. Al mirall davant meu seia una nena amb uns cabells aspríssims. Que les dues coses poguessin funcionar juntes en harmonia, no n'estaria mai convençuda. Quin mal. Amb les dents premudes, mirava com les seves ungles vermelles artificials separaven els meus cabells nerviüts per poder untar-me el crani de productes capil·lars de Vitamina, Karité i Lanolina. M'aguantava la respiració a cada estirada i intentava concentrar-me en el cop del xiclet que ella mastegava tan explícitament. Sabia que en aquells moments ja tenia els palmells d'un to vermellós insuportable de tan endins com hi clavava les ungles. Les amagava sota el meu cul de deu anys, i tancava els ulls amb força, negant-me a deixar anar les llàgrimes que lluitaven per dins amb violència. La crema allisadora de cabells Black Queen es pot olorar molt abans de veure-la. Les negres americanes televisives de la caps de la crema desarrissadora tenien els cabells tan llisos i tan llargs que la mama em va assegurar que no podien ser de debò. L'Ous Beauty

començava llavors a empastifar-me els cabells amb la crema. Jo sempre la vigilava atentament per assegurar-me que no es deixava ni un racó. Una reacció química. Una reacció química exotèrmica dolorosa. Crema. Cremant. Cremada. Quan l'Ous Beauty em preguntava si ja estava a punt per esbandir-ho, deia que no. Volia que tots els rinxols, fins al més petit i minúscul, s'allisessin.

Mirava al mirall com la pinta de dents fines lliscava sense esforç pels meus cabells sedosos suaus i llisos de Black Queen. No em molestava la sensibilitat de la pell cranial que provocava tremolors coll avall quan les dents de la pinta lliscaven per sobre, ni tampoc m'alarmava pel blanc de les arrels que sortia a la superfície. No, estava simplement encantada de tornar a ser bonica.

La meitat superior de les parets de la nostra església és completament de vidre. El vidre és de colors brillants amb imatges de sants i és tan gruixut que quan intentes mirar-hi a través, la gent de l'exterior es veu tota distorsionada. M'imagino que de sants, n'hi ha molts, per tant estic segura que n'hi ha més dels que veig mirant-nos des de les parets de l'església. La nostra església porta el nom de Sant Francesc d'Assís. He sentit o llegit en alguna banda que Sant Francesc havia estat un jove eixelebrat, ric i descontrolat, elegantíssim, i famós entre els joves d'Assís. Va renunciar a tot això per viure una vida de simplicitat i es va tornar tan pacífic i humil que els ocells venien a posar-se sobre les seves espatlles mentre resava.

A l'estiu el sol brilla a través del vidre dels sants, i uns raigs de color, que porten unes partícules minúscules d'alguna cosa que sembla màgica, però que probablement només és pols, es troben al centre del passadís. Quan era petita em pensava que aquestes partícules tan minúscules baixaven cada diumenge per protegir la congregació dels mals del món de fora.

—Digue-ho, Tshupo, digue-ho.

—No ho sé, Ofilwe, és que...

—És que què, Tshepo? Per què no pots dir simplement el que estàs pensant? Parla!

—És com la publicitat. Si fas un bon màrqueting d'un producte tot-hom en comprarà.

—El cristianisme, un producte? Senyor, ho has sentit això? T'has tornat boig, Thsepo? Tot el nostre sistema social està bastit sobre el cristianisme: el nostre calendari, les festes, les lleis. La nostra formació. Ara em vols dir que tot això és una gran estafa?

—Només dic que la meva pell és negra.

—No. No et pensis que també em trauràs això. No penso disculpar-me per les meves creences pel teu africanisme.

—No és africanisme.

—Doncs què és?

La nostra família de quatre —la mama, el papa, el Thsepo i jo— va a l'església anglicana de St. Francesc d'Assís des que ens vam traslladar des d'un Mabopane vagament recordat per anar a Little Valley Country State. La nova llar era més a prop de les oficines de Sandton City del meu pare i l'escola primària del Tshepo. Jo havia de començar el parvulari aquell any i el Thsepo primer curs, tot i que de fet hauria d'haver entrat a segon però el van fer repetir perquè no parlava tan bé l'anglès com hauria volgut la seva nova escola d'elit només de nois.

Comencem a cantar la cançó de la pau. Seguirà l'ofrena i la santa eucaristia. Em conec tan bé la funció que estic segura que podria portar l'ofici si volgués. Vaig deixar de seguir el llibre de pregàries quan feia sisè en adonar-me que em sabia de memòria totes les respostes de la congregació. Quan el Thsepo venia a l'església amb nosaltres, també dèiem la part del capellà, per veure qui s'ho sabia millor.

Estimat diari,

27 de setembre, 1997

Demà és el 28 de setembre, dia de la festa a casa del Tim Browning, que inclou quedar-s'hi a dormir. Estic segura que tots es passaran la

nit ballant, mentre jo em quedo asseguda allà al mig com el dijous, fent una immensa pila d'absolutament res. La mama diu que no puc anar-hi. Típic.

No hi ha res en la meva vida que importi a ningú en aquesta casa. És ben bé que no els entenc. Com m'ho poden fer, això? El mateix dia que vaig rebre la invitació vaig preguntar al papa si podia anar-hi i em va dir que sí. Ahir tot el dia a l'escola, tothom parlava del que es posarien per anar a la festa. Per primera vegada des de feia molt de temps podia participar en les converses, perquè per primera vegada des de fa molt de temps aniria a una festa de debò i no a la mena de festes amb castells inflables com les que els ximplots dels meus amics de primer organitzen. Bé, en tot cas això és el que em pensava.

La mama em diu al cotxe, ahir camí de casa, que un exdirector de l'escola primària Thuto Pele d'Atteridgeville havia estat mort a trets, el cap de setmana passat, per dos homes que havia recollit amb cotxe. Diu que està casat i que la més petita dels fills té dotze anys com jo. Diu que sortirem per anar al funeral demà al matí (el 28 de setembre!) i que li digui al Thsepo que tots dos hauríem d'anar a dormir d'hora perquè caldrà sortir de casa a les cinc en punt de la matinada.

Ha estat llavors que he explotat. Com poden haver-se oblidat de l'esdeveniment més important de l'any? O és que no els importa? Em volen destruir la vida. N'estic segura! Mira, no m'entenguis malament, de debò que em sap greu per aquest home i la seva família. No vull ni tan sols imaginar una vida sense el papa. Però quina diferència hi hauria si jo no hi soc? Aquesta gent ni tan sols em coneix. En què els podria ajudar ?

La meva mare em diu, «És per respecte, Ofilwe. Potser no et coneix, ni a mi potser molt molt bé. Però això ho hem de fer. Hem de ser allà al funeral. Hmm? Tots nosaltres hem de ser-hi. Aquestes coses són d'una importància immensa. Una importància molt molt gran. Ens apreciem. Ens recolzem. La pròxima vegada podria ser un cop de mala

sort a la nostra família. Eh? Pensa-hi. També nosaltres necessitariem aquesta gent.»

Bla, bli, bla, bli, bla, quina mè! He contestat ràpidament «De fet no, mama, no vull una colla de desconeguts al meu funeral fent veure que em tenien afecte quan de fet només haurien vingut pel menjar!»

No, no li he dit això. Però ho he pensat, i probablement l'hi hauria d'haver dit. Ja és hora que la mama sàpiga com em sento. No entén que aquesta festa és la meva gran oportunitat? Tim Browning no invita a qualsevol a les seves festes. M'hi vol per algun motiu. Una vegada em va dir que jo era diferent. El Tim va dir que jo no era com les altres nenes negres de la classe. Va dir que era més tranquil·la, més guapa i que m'assemblava una mica a Scary Spice.

En les cerimònies nupcials i d'enterrament, els dies d'acció de gràcies *ge rephasa Badimo*, m'alço amb reverència, no em poso pel mig, em fixo en tot silenciosament, i no em sento gens còmoda entre un grup de gent en què tots saben exactament quin és el seu paper en els antics rituals Pedi. Sent l'única nena entre els nets, temo el dia que em toqui conduir aquestes ocasions sagrades. Organitzar, disposar, coordinar, triar, controlar, arreglar... Parlar! Què se suposa que cal dir? Potser em vaig perdre una classe, alguna formació que hauria d'haver seguit en la meva joventut i per algun motiu que no he descobert em vaig quedar sense. No sé quina roba ha de dur la dona de dol, cap a quina banda cal posar el matalàs groc, durant quant de temps s'ha de vestir de negre, pregar, agenollar-se, plorar. No sé a qui cridar, a qui enviar. Què passa si ordeno als convidats que cantin abans que caigui la pluja o demano als nens que seguïn a l'esquerra al darrera en lloc de davant al costat? No sé com es transmeten els missatges delicats, si és massa d'hora o massa tard. No sé com se suposa que ho he de saber, ni si mai ho sabré.

—Mama, en què creïem abans que vinguessin els missioners?

—Badimo.

- Badimo?
—Sí, Ofilwe, Badimo.
—Badimo i què més? En què més creïem, mama?
—Només Badimo, Ofilwe.
—Però bé devíem tenir els nostres ritus tradicionals, un nom per al nostre Déu, una forma de veneració? Què va passar amb això?
—No ho sé, Ofilwe.
—El Tshepo diu que, els missioners, ens van enganyar, mama. O no és important?
—No, no és important, Ofilwe.
—Creus que bo Koko ho sabia?
—Potser sí, Ofilwe.
—O va ser abans d'ells? Quan van venir els missioners?
—No ho sé, Ofilwe. Bona nit.
—D'acord, mama, bona nit.

Vinc a aquesta església antiga perquè m'hi sento a gust. No entenc res de la història de l'església. No sé què vol dir la paraula «anglicana» ni tampoc et puc explicar com va arribar a sorgir l'església. És senzill. Vinc aquí perquè sento que en formo part. Això és tot. Les tradicions de l'església són les meves. No en tinc cap d'altra.
